

DOI [https://doi.org/10.32405/2308-8885-2024-2\(112\)-13-16](https://doi.org/10.32405/2308-8885-2024-2(112)-13-16)
УДК 78.072.3

Валерій Васильович Громченко,

доктор мистецтвознавства, професор, проректор з наукової, творчої та між-народної діяльності Дніпровської академії музики, м. Дніпро, Україна,
gromchenko.valeriy@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-2446-2192>

ФЕСТИВАЛЬ-КОНКУРС «ЧАРІВНА ФЛЕЙТА»: АКСІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ПІЗНАННЯ

Розкриваються самотні особливості Всеукраїнського фестивалю-конкурсу академічної духової музики «Чарівна флейта», який п'ятдесят років поспіль проводять викладачі відділу духових та ударних інструментів Криворізького обласного фахового музичного коледжу, за активної підтримки адміністрації закладу освіти на чолі з директоркою Л. В. Ракітянською. Півстолітній ювілей проявив унікальність творчого обличчя цього професійно-спеціалізованого фестивалю-конкурсу виконавців на духових та ударних інструментах Криворіжжя, насамперед завдяки максимальному запровадженню різноманітних музично-виконавських форм, збагаченню репертуарної палітри, залученню якомога ширшого духового та ударного інструментарію, а також збереженню мистецько-патріотичної естафетності.

Ключові слова: флейта, виконавство, духові інструменти, виконавські форми, репертуар, бароко, фестиваль-конкурс, соло, ансамбль, оркестр.

Постановка проблеми. Вочевидь, цілісно досягнути діяльність кафедри або відділу в структурі мистецького закладу освіти можливо крізь призму здобутків його творчих колективів. Різноманітні за складом виконавців ансамблі та оркестри максимально фокусують творчий потенціал викладачів та здобувачів освіти, щонайбільше генеруючи квінтесенцію колективної співпраці професійних митців та молодого покоління музикантів. Обличчя певного структурного підрозділу в навчальному закладі можна розглядати також і за наслідками аналізу його довгострокових творчих заходів, найбільш масштабних мистецьких проєктів, фестивалів, конкурсів, що фіксовано зосереджують творчі зусилля кожного викладача і студента.

Відтак, пізнання своєрідності професійної роботи певної кафедри або відділу в закладі освіти, виявлення характерних ознак, потребує більш універсальних підходів, пов'язаних насамперед з аналізом масштабних фестивальних, конкурсних, а також концертно-творчих звершень.

Таким є Всеукраїнський фестиваль-конкурс академічної духової музики «Чарівна флейта», що 27 квітня 2024 р. в Криворізькому обласному фаховому музичному коледжі завершився ювілейним концертом, присвяченим півстолітній місії служіння професійному духовому музично-виконавському мистецтву.

Проте, наголосимо, він досі не ставав об'єктом науково-дослідницької уваги вчених-мистецтвознавців.

Актуальність означеної теми зумовлена стрімко зростаючими в сучасній професійній музичній педагогіці потребами мотивації здобувачів освіти до досягнення якомога ширшої сфери практичного художньо-виконавського застосування академічних духових та ударних інструментів; розширенням репертуарної палітри виконавців на духових та ударних інструментах, зокрема оригінальними творами українських композиторів; активізацією та популяризацією концертно-виконавської діяльності у царині професійного музично-виконавського мистецтва.

Огляд наукових джерел. Фестивальний рух академічних виконавців на духових та ударних інструментах на Криворіжжі, квінтесенцією якого вже протягом п'ятдесяти років є Всеукраїнський фестиваль-конкурс академічної духової музики «Чарівна флейта» (далі – фестиваль-конкурс «Чарівна флейта»), відображений у численних згадках у довідкових виданнях, інформаційно-ювілейних публікаціях [4], присвячених діяльності Криворізького музичного коледжу, зокрема відділу духових та ударних інструментів [5]. Відомості про заснування фестивалю-конкурсу, його ідейних натхненників та організаторів, умови участі у численних фестивальних марафонах знаходимо на офіційному сайті Криворізького обласного фахового музичного коледжу [6]. Натомість зазначимо: окреслення своєрідних ознак фестивалю-конкурсу, дослідження його специфічних, самотніх рис відсутнє в науково-дослідницькій думці царини духового академічного музичного мистецтва. Аналітичне осмислення звершень вищезначеного фестивалю-конкурсу відсутнє й у роботах, де узагальнено фестивальну палітру та творча діяльність знакових особистостей центрального регіону України, зокрема у працях К. П. Капітонової та С. А. Щітової [2], В. В. Громченка [1], О. В. Скуратовської [7].

Метою статті є виявлення найбільш характерних особливостей, ідентифікаційно-визначальних рис Всеукраїнського фестивалю-конкурсу академічної духової музики «Чарівна флейта», що цього року ознаменувався півстолітнім ювілеєм власної культурно-просвіт-

ницької та педагогічної місії на Криворіжжі.

Уже 50 років у величому мегаполісі центрального регіону України – місті Кривому Розі – лунають урочисті фанфари та вишуканої співучості інструментальна музика «Чарівної флейти» – фестивалю-конкурсу, що об'єднує молодих виконавців на академічних духових та ударних інструментах. Непохитний чіткий метро-ритмічний пульс «золотого сяйва» духових фанфар криворіжців, було успішно започатковано навесні 1975 року за творчої ініціативи викладачів відділу духових і ударних інструментів Криворізького обласного фахового музичного коледжу. «Викладачі та концертмейстери відділу доклали багато зусиль для залучення до гри на духових та ударних інструментах дітей. Стимулом у цьому напрямку 50 років служить фестиваль академічної духової музики „Чарівна флейта“. На його теренах виросла більшість виконавців на духових та ударних інструментах міста Кривого Рогу» [6].

Півстолітній еволюційний шлях величного свята духового та ударного академічного музично-виконавського мистецтва з успіхом долав численні перешкоди, утверджуючи свою місію і роль у культурно-мистецькій життєтворчості центрального регіону України. Змінювались форми проведення фестивалю-конкурсу, концертно-сценічні майданчики для виступів його конкурсантів, відповідна етапність прослуховування виконавців і, безумовно, склад журі, та найголовнішим здобутком на сьогодні у цій невимовно складній культурно-творчій ході є збереження унікальних традицій, їх естафетна передача і розвиток молодими музикантами Криворіжжя.

Особливу увагу привертає факт збереження та наслідування поколіннями викладачів відділу духових і ударних інструментів Криворізького музичного коледжу відповідних репертуарних вимог до учасників-конкурсантів, беззаперечність пріоритету творів академічного музичного мистецтва. При цьому, підкреслимо, обов'язковою репертуарною вимогою до учасників фестивалю-конкурсу є виконання музичних творів українських митців, що

у сьогоднішній виступає винятково актуальним питанням професійної музично-виконавської культури, репертуарного аспекту змісту сучасної мистецької освіти.

Серед здобутків фестивалю-конкурсу «Чарівна флейта» зазначимо також і збереження магістральних виконавських форм академічного музичного мистецтва, а саме – сольного виконавства із супроводом піаніста-концертмейстера, ансамблевого музикування та, безумовно, оркестрової гри. Закцентуємо, що найголовніші форми музично-виконавської діяльності представлені на фестивалній сцені у професійному навчально-освітньому взаємозбагаченні. Наголосимо, що кожний конкурсант фестивалю-конкурсу «Чарівна флейта» бере активну участь у вищеокреслених виконавських формах, дістаючи при цьому утвердження у перманентності динаміки інтенсивного зростання власної музично-виконавської майстерності.

Отже, означена своєрідність постає винятково позитивною, а також ідентифікаційно-визначальною рисою фестивалю-конкурсу «Чарівна флейта», з огляду на велику кількість сучасних музичних форумів, конкурсів, що зорієнтовані переважно на одну із форм виконавсько-творчої діяльності – здебільшого це сольне або ж ансамблеве академічне виконавство.

Актуально, що триєдність музично-виконавських форм фестивалю-конкурсу «Чарівна флейта» в Кривому Розі, першочергово розпочинається із сольного виконавства, формуючи вже наступність ансамблево-оркестрової практики. І це надзвичайно важливе концепційно-обумовлене рішення, адже колективне музикування здебільшого зумовлюється рівнем майстерності та індивідуальних навичок виконавця. Звісно, і репертуарна палітра визначається у призмі особистісних умінь, володіння певним інструментом. «Вимоги до виконавського рівня оркестрів з плином часу зростають разом із удосконаленням можливостей музичних інструментів, а також майстерності окремих музикантів-інструменталістів» [3, 4].

На виняткову увагу в контексті репертуарної специфіки фестивалю-конкурсу

заслугує стале звернення викладачів і конкурсантів до творів композиторів епохи Бароко. Учасники конкурсу часто виконують твори майстрів кінця XVII – першої половини XVIII століть, а саме: Й. С. Баха, А. Вівальді, Г. Ф. Телемана, Г. Ф. Генделя, Б. Марчелло, Т. Альбіні та ін. При цьому їхня вдала, художньо переконлива інтерпретація здійснюється також і в перекладеннях для саксофона, кларнета, ударних інструментів, тобто на музичному інструментарії, що за часів життя вищеозначених композиторів, лише починав свою еволюційну ходу, а то й взагалі не був представлений на музично-інструментальній мапі музичного Бароко. І тут слід підкреслити, що це абсолютно правильне й аргументовано переконливе рішення з боку викладачів та організаторів даного фестивалю-конкурсу, адже «...стосовно музики Бароко в науковій літературі не існує єдиної точки зору на питання трактовки тембрів, ... стосовно другої половини XVIII ст. і тим більше XIX ст., дослідники одностайні: розвиток оркестрового (і ансамблевого) мислення відбувався в напрямку усвідомлення тембрової специфіки, усе зростаючого тонкого відчуття тембрів» [8, с. 38]. Мистецтвознавець і композитор А. Готліб вважав творчість Й. С. Баха «... віхою на шляху осмислення тембрового колориту» [8, с. 38].

Таким чином, виконання багатьох творів композиторів епохи Бароко на саксофонах, кларнетах, різноманітних мідних духових та ударних інструментах постає абсолютно обумовленим зверненням, а відтак, конче необхідним задля професійного становлення й подальшого зростання молодих академічних виконавців.

Отже, відзначимо універсальність репертуарних засадничих принципів фестивалю-конкурсу, що традиційно охоплюють музичні творіння різних культурно-історичних періодів, а також створюють можливість виконавсько-художньої інтерпретації творів на різних академічних духових та ударних інструментах.

Винятково важливим критерієм щорічного фестивалю-конкурсу є постійне розширення видових академічних інструментальних сімейств. Найбільше це можна простежити у най-

різноманітніших за складом духових ансамблів (наявність бас-кларнета, тенор- і баритон-саксофонів, флейти-пікколо та інших професійних видів духових інструментів), що, безумовно, суттєво розширює художньо-виразові можливості колективів задля втілення ідейно-образної палітри музичних творів.

На особливу увагу заслуговує також і віковий критерій музикантів-ансамблів. Підкреслимо, що спільна гра вихованців-початківців та учнів старших класів і, акцентуємо, викладачів, надзвичайно активізує загальний процес навчання для кожного учасника ансамблево-оркестрового колективу.

Зазначимо, що конкурсні виступи в номінації «Оркестри», а також заключні концерти-нагородження фестивалю-конкурсу «Чарівна флейта», як правило, проводяться у великій залі Криворізького обласного фахового музичного коледжу, чому щиро сердно сприяє адміністрація закладу на чолі з директоркою коледжу Людмилою Ракітянською (іл. 1).

Значний вклад у проведення фестивалю-конкурсу академічної духової музики «Чарівна флейта» вносять

Іл. 1. Людмила Ракітянська – директорка Криворізького обласного фахового музичного коледжу

Іл. 2. Викладачі відділу духових та ударних інструментів Криворізького обласного фахового музичного коледжу – В. І. Гриценко, А. В. Парфьонов, В. С. Онянов, В. В. Онуфрієнко, О. Р. Федо, Д. В. Удовіченко, О. О. Шевляков, С. П. Литвиненко

викладачі відділу духових та ударних інструментів Криворізького обласного фахового музичного коледжу – В. І. Гриценко, А. В. Парфьонов, В. С. Онянов, В. В. Онуфрієнко, О. Р. Федо, Д. В. Удовіченко, О. О. Шевляков, С. П. Литвиненко (іл. 2).

Фестиваль-конкурс «Чарівна флейта» можна також означити і як велике академічне свято фахового спілкування, творчого взаємозбагачення академічних виконавців на духових та ударних інструментах у спільному колі учнів, студентів, викладачів, гостей тощо. І це надзвичайно важливий стимулюючий фактор щорічного проведення заходу, адже територіально Кривий Ріг є одним із найвидовженіших міст Європи, тому згуртування музикантів задля обміну професійним досвідом, певними репертуарними знахідками, а також виконавсько-технологічними тонкощами є доволі проблематичним через віддаленість багатьох музичних шкіл від центру міста, від основного фахового осередку регіону – Криворізького музичного коледжу; труднощі виникають і в численних представників духового академічного музично-виконавського мистецтва з віддалених куточків Криворіжжя.

Вочевидь, великою проблемою залишається залучення на фестиваль-конкурсну сцену специфічного в академічному музичному сьогоденні духового інструментарію, представленого зокрема у виступах виконав-

ців-конкурсантів на гобої, фаготі й тубі. Ці доволі рідкісні на сьогодні академічні духові інструменти потребують значно більшої професійної уваги з боку викладачів на всіх рівнях сучасної музичної освіти.

Зауважимо, що максимальна активізація творчо-навчальних зусиль учасників фестивалю-конкурсу формує щонайширше різноманіття художньо-мистецьких програм виступів його учасників та, безперечно, генерує своєрідну розлогість етапів підготовки конкурсантів до чергових, підкреслимо, щорічних фестивальних звершень, а це в наслідку народжує характерну алегорію «Чарівної флейти» із художньо-символічним хронометром, своєрідним самотутнім годинником, часоміром, за яким відбувається виконавсько-творче, музично-педагогічне життя виконавців на академічних духових та ударних інструментах Криворіжжя. Наголосимо, що заздалегідь викладачі та їхні вихованці ретельно визначаються із художніми програмами конкурсних виступів, затверджують виконавський склад ансамблевих та оркестрових колективів, дбайливо здійснюють необхідні відеозаписи виступів учнів-солістів, ансамблів, а також оркестрів.

Таким чином, різноманіття професійних етапів підготовки до звершень, які в динамічній перманентності генерують характерне передчуття відліку часу, що невпинно наближує до щорічного

свята – фестивалю-конкурсу академічної духової музики «Чарівна флейта».

На сьогодні цей фестиваль-конкурс має всеукраїнський статус. Традиційними стають виступи багатьох учасників-конкурсантів з Кіровоградської, Запорізької, Харківської областей. Є також приклади виступів виконавців із зарубіжжя, зокрема із Польщі, Канади, Німеччини та інших країн. Такі виступи обов'язково повинні бути системними, що в подальшому стане основою для утвердження міжнародного статусу даного фестивалю-конкурсу.

У напрямі інтернаціоналізації слід розбудовувати й представництво журі творчого заходу із системним залученням провідних міжнародних фахівців царини академічного духового та ударного музично-виконавського мистецтва. Це, маємо надію, відбудеться у найближчі роки, та, як наслідок, підтвердить у другому півстолітті фестивалю-конкурсу в Кривому Розі його беззаперечний статус міжнародного культурно-мистецького заходу.

Висновки. Всеукраїнський фестиваль-конкурс академічної духової музики «Чарівна флейта», який кожного року лунає фанфарами в початкових закладах мистецької освіти міста Кривого Рогу та концертних залах Криворізького обласного фахового музичного коледжу, а сьогодні святкує свій півстолітній ювілей, має унікальне власне творче обличчя насамперед завдяки максимальному запровадженню музично-виконавських форм (сольне, ансамблеве, оркестрове виконавство), різноманіттю репертуарної палітри (твори різних культурно-історичних періодів, український академічний музичний репертуар), залученню якомога ширшого духового та ударного інструментального спектру та, що найголовніше, послідовному мистецько-патрістичному вихованню молодого покоління музикантів-виконавців.

Отже, хода фестивалю-конкурсу «Чарівна флейта» у друге півстоліття свого творчого марафону в Криворізькому обласному фаховому музичному коледжі розпочата. Творчі засади і традиції, які розвивають і утверджують організатори й учасники цього масштабного мистецького заходу, переконують,

що попереду – нові культурно-мистецькі звершення, відкриття юних талановитих музикантів-виконавців, успіхи у вихованні молодих творчих особистостей силою академічного музичного мистецтва. Це, своєю чергою, і надалі потребуватиме уваги музикознавців та педагогічної спільноти, вивчення досвіду для впровадження в музичних освітніх закладах України.

Перспективою подальших наукових розвідок у зазначеній темі може стати проведення історико-порівняльного аналізу найбільш знакових подій у літописі фестивалю-конкурсу «Чарівна флейта», з подальшим визначенням етапів становлення та розвитку цього масштабного фестивально-конкурсного дійства.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Громченко В. В. Європейський музичний форум у Дніпрі. *Музичний вісник Дніпропетровської академії музики ім. М. Глінки*. Вип. 1 (43). Дніпро, 20.05.2019. С. 2.
2. Капітонова К. П., Шітова С. А. Безмежна музика весни на фестивалній сцені академії. *Музичний вісник Дніпропетровської академії музики ім. М. Глінки*. Вип. 1 (49). Дніпро, 27.05.2023. С. 1.
3. Кравченко В. П. Духовий оркестр: навчальний посібник. Дніпро: Ліра, 2018. 88 с.
4. Криворізьке музичне училище – 45 років: Ювілейне видання-буклет. Кривий Ріг: КМУ. 2006. 32 с.
5. Криворізький обласний фаховий музичний коледж – 55 років: ювілейний фотоальбом. Кривий Ріг: КОФМК. 2016. 100 с.
6. Криворізький обласний фаховий музичний коледж ДОР. URL: <https://www.komu.dp.ua/index.php> (дата звернення: 16.05.2024).
7. Скуратовська О. В. Іскри Прометея: грані життєтворчості Володимира Скуратовського. *Мистецтво та освіта*. № 3 (109) 2023. С. 42–48.
8. Смірнова І.В., Калашник М.П. Ансамблеве письмо: теорія та композиторська практика. Харків: Планета-Прінт, 2021. 164 с.

References:

1. Hromchenko, V. V. (2019). Yevropeyskyi muzychnyi forum u Dnipri [European Music Forum in Dnipro]. *Muzychnyi visnyk Dnipropetrovskoi akademii muzyky im. M. Hlinky*, 1(43), 2.
2. Kapitonova, K. P., & Shchitova, S. A. (2023). Bezmezna muzyka vesny na festyvalnii steni akademii [The boundless music of spring on the festival stage of the academy]. *Muzychnyi visnyk Dnipropetrovskoi akademii muzyky im. M. Hlinky*, 1(49), 1.
3. Kravchenko, V. P. (2018). Dukhovyi orkestr [Wind orchestra]. Dnipro: Lira,
4. Kryvorizke muzychne uchylshche – 45 rokiv. Yuvileine vydannia-buklet [Kryvyi Rih Music Vocational School – 45 years. Jubilee edition-booklet]. (2006). Kryvyi Rih: KMU.
5. Kryvorizkyi oblasnyi fakhovyi muzychnyi koledzh – 55 rokiv. Yuvileinyi fotoalbom [Kryvyi

Rih Regional Professional Music College – 55 years. Anniversary photo album]. (2016). Kryvyi Rih: KOFMK.

6. Kryvorizkyi oblasnyi fakhovyi muzychnyi koledzh DOR [Kryvyi Rih Regional Professional Music College of the Dnipropetrovsk Regional Council]. Retrieved from <https://www.komu.dp.ua/index.php>

7. Skuratovska, O.V. (2023). Iskry Prometeia: hrani zhyttietvorchosti Volodymyra Skuratovskoho [Sparks of Prometheus: Life-creativity of Volodymyr Skuratovsky]. *Mystetstvo ta osvita* [Art and Education], 3(109), 42–48. [https://doi.org/10.32405/2308-8885-2023-3\(109\)-42-48](https://doi.org/10.32405/2308-8885-2023-3(109)-42-48)

8. Smirnova, I. V., & Kalashnyk, M. P. (2021). Ansambleve pysmo: teoriia ta kompozytorska praktyka [Ensemble writing: theory and compositional practice]. Kharkiv: Planeta-Print.

Valerii Vasilevich Hromchenko, doctor of Arts, professor, vice rector of research, creative and international activity, Dnipro Academy of Music, Dnipro, Ukraine, gromchenko.valeriy@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-2446-2192>

**The festival-competition "Magic Flute":
Axiological aspect of cognition**

The scientific research is devoted to the disclosure of the most characteristic features and distinctive particularities of the All-Ukrainian festival competition of academic wind music "Magic Flute". This festival-competition has been held by teachers of the academic wind music and percussion department of the Kryvyi Rih Regional Professional Music College for fifty years. The "Magic Flute" is implemented with the constant support of the educational institution's administration and headed by the director of Musical College, L.V. Rakityanska. On the half-century anniversary, the specialized festival competition showed the uniqueness of its creative face. There are maximizing the introduction of various musical and performance forms (solo, ensemble, and orchestral performance on wind and percussion instruments), constant diversification of the repertoire palette (academic masterpieces, works of various cultural and historical periods), involvement of the broadest possible professional wind and percussion academic instruments, as well as artistic and patriotic relaying of the annual holding of this professional and specialized forum of academic wind musicians and percussionists of the Kryvyi Rih region are creating the achievements in the fiftieth anniversary of the artistic life for the "Magic Flute" academic wind festival-competition. The method of historical and comparative analysis of the most significant events in the chronicle of the "Magic Flute" festival-competition, we will emphasize, with the subsequent determination of the stages of formation and development of this large-scale festival-competition event can become a significant prospect for further scientific investigations regarding the specified topic of the presented scientific article.

Keywords: flute, performance, wind instruments, performance forms, repertoire, baroque, festival-competition, solo, ensemble, orchestra.

Стаття надійшла до редакції 17.05.2024 р.